

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 19. 05. 2017. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>Проф. др Драган Проле, редовни професор за ужу научну област Филозофске науке, 15. 07. 2016, Филозофски факултет Нови Сад</p> <p>Др Уна Поповић, доцент за ужу научну област Филозофске науке, 19. 06. 2015. Филозофски факултет Нови Сад</p> <p>Проф. др Петар Бојанић, редовни професор за ужу научну област Филозофске науке, 25. 09. 2013. Архитектонски факултет Београд</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Марк Алпар Лошонц (Márk Alpar Losoncz)</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 27.08.1987, Нови Сад, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Филозофски факултет, мастер академске студије: филозофија, мастер филозоф</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2011, докторске студије: филозофија</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: –</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Мастер филозофских наука</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ: Појам времена у Бергсоновој и Хусерловој филозофији

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација под насловом *Појам времена у Бергсоновој и Хусерловој филозофији састоји се из уводног дела, два главна дела и закључка*. Рад има укупно 347 страница, 827 фуснота и четири графичка приказа. Докторску дисертацију отвара сажетак на српском и на енглеском језику. Затим следи увод који има осам страница. Први главни део састоји се од четири поглавља и једанаест потпоглавља, укупног обима 161. странице. Други главни део има четири поглавља и тринаест потпоглавља, укупно 105. страница. Закључни коментар обухвата 11. страница. Када је реч о референцама, кандидат је све потребне радове читао у језицима на којима су и писани. Основна литература обухвата 41 монографију Анрија Бергсона и Едмунда Хусерла на француском односно немачком језику. Секундарна литература је изузетно квалитетна и пробрана, садржи најзначајније интерпретације. Како оне које су у међувремену заслужиле епитет „класичне“, тако и најсвежије, које се одважују на другачије могућности промишљања и тумачења. Секундарна литература обухвата 291 референцу, од којих преовлађују монографије на француском, немачком, енглеском, српском и мађарском језику.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном делу докторанд износи тезу да Бергсоново и Хусерлово поимање времена руководи увид у наслеђе мањкаве филозофске појмовности, на темељу које није могуће прикладно суочавање са проблемом времена. Црвена нит која повезује два савремена мислиоца почива у наглашеној свести да мишљење времена изискује нови вокабулар. Отуда се код оба мислиоца разматрање феномена времена с једне стране одвија на полеђини критичког сучељавања са владајућим схватањима и традираним концепцијама, док с друге не испушта из вида основне тенденције савременог мишљења. За разлику од Бергсона, чије укупно мишљење је оцењено као унутрашње варирање и развијање једне почетне идеје, Хусерлова позиција апсолутног почетника имала је за резултат стално померање стајне тачке, те експерименталан карактер мишљења које не преза да се упусти у властите амбиваленције, па и да порекне своје увиде. Упркос начелним разликама између Бергсоновог «темпорализма», тј. становишта коју докторанд означава као онтологију чија перспектива је *sup specie temporis*, и Хусерловог пројекта филозофије као *бесконачног рада*, тј. *бесконачног задатка*, код оба филозофа је проблем времена истакнут као најзначајнији и најтежи. Живо сучељавање са «самим стварима» и код Бергсона и код Хусерла има одлике својеврсне феноменологије времена која почива на критици прагматичног, односно природног става. Хусерлова дистанца у односу на непосредан приступ апсолутној временитости поентирана је као разлог због којег трајање, најмаркантнији појам Бергсонове укупне филозофије, код њега неће бити замисливо као време истоветно објекту који траје.

Први главни део носи наслов *Бергсонова филозофије времена*. Његов садржај обухвата хронолошко излагање темељне Бергсонове позиције почевши од *Огледа о непосредним чињеницама свести*, преко *Материје и памћења*, па до *Стваралачке еволуције* и *Трајања и симултаности*. Излажући тај низ докторанд заступа тезу да су почетни мотиви филозофије трајања развијани у знаку разрачунавања са једностраним позитивистички тенденцијама краја деветнаестог века, емприријском психологијом и тзв. психофизиком. Бергсон притом не одбацује позитивизан у потпуности, него остаје уједно и позитивиста и метафизичар. Као кључни појам, трајање се може тумачити као одговор на мањкавости филозофије Херберта Спенсера. Насупрот свакој филозофији посредовања, Бергсонова рана позиција је приказана као иманентистичка, па отуда нема речи о приказивању искуства свести «о» трајању, него о својеврсном излагању трајања из њега самог. Пут ка таквој иманенцији времена назначен је посредством метафизичке интуиције која код Бергсона бива мишљена у знаку теоријски расположеног инстинкта који је изгубио своју специјализовану сврху па отуда бива лишен супротности субјекта и објекта. На том трагу докторанд закључује да Бергсоново мишљење укида разлику између свести времена и времена свести. Основна намера таквог поступка настоји да покаже разлику између квантитативног простора, који је дељив и допушта «више», односно «мање» и квалитативног времена за који је карактеристична динамика која не познаје понављање и хомогеност, већ се може описати преваходно у регистру самообогашивања. Ослањајући се на Бергсонову критику историје филозофије, засновану на идеји о непрекинутом ниту понављања старогрчких мисаоних схема, докторанд демонстрира пресудне контуре савременог мишљења на нити водилици «кинематографског инстинкта» који уважава настајање, трајање и еволуцију. Насупрот свакој натуралистичкој визији узрочности, Бергсон задржава и појам слободе чији суштински вишак проистиче из природе трајања. Посебност слободног чина из Бергсонове перспективе је у томе, што он уме да изненада чак и онога ко дела, јер је испуњен смислом који се не може а priori спознати. Четврто, завршно поглавље првог главног дела о Бергсону носи наслов *Дилеме, тешкоће и напетости*. У њему докторанд изузетно сажето и

прегледно износи најрелевантније замерке и критичке интервенције усмерене на појам трајања, али и могућности Бергсонове одбране од њих. Мислилац који је окарактерисан као први у историји Запада који је укунуо аутономију појма вечности, и трансформисао вечност наочиглед појма трајања, опсежно је интерпретиран и с обзиром на филозофију Мартина Хајдегера, односно Клода Романа. Високо развијена проблемска свест докторанда и његова способност да селективно изложи и међусобно сучели различите фасете феномена трајања посебно је показана у овом поглављу.

Други главни део насловљен је *Хусерлова филозофија времена*. Слично методи демонстрираној у првом главном делу, докторанд је своје излагање хронолошки поделио у три «фазе», при чему је прва везана за период од 1893-1917, друга за тзв. Бернау манускрипте из 1917/1918, док се трећа односи на Хусерлов позни период филозофског рада 1929-1934. Да не би допустио да два главна дела дисертације делују неповезано и раздвојено, докторанд је започео излагања Хусерловог појма времена критичким сучељавањем са Бергсоном. Након што разматра разлоге због којих Хусерл именује Brentанове анализе времена својом «исходишном тачком» и истиче да оне у себи садрже извесно «феноменолошко језгро», докторанд уверљиво доказује које последице по Brentанов појам времена оставља изостанак анализе датости током искуства времена у смислу интенционалних предмета, као и продубљена разлика између ретенције и фантазије, којој ће Хусерл посветити посебну пажњу у 23. тому Хусерлиане који носи наслов *Фантазија, слика свести, сећање*. Насупрот Brentану, Хусерл закључује да временитост није производ фантазије, него се превасходно конституише захваљујући процесу опажања. Посебно треба издвојити докторандову интерпретацију појма ретенционалности, његову сродност, али и разлике у односу на појам рефлексije и појам фантазије. Полазећи од тезе да је непосредна прошлост у смислу процеса опажања увек у континуитету са искуством садашњости, докторанд је изградио основе за сучељавање са прагматичком теоријом *примарног сећања* Вилијема Џејмса. Након појма ретенционалности изложен је појам праутиска, и показана је његова функција конкретног и живог присуства. Докторанд нарочиту пажњу поклања терминологији којој је Хусерл био склон, и показује везу између тежње за задобијањем позиције изворног, првобитног и генуиног филозофирања са појмовима *праутисак, праматерија, прадокса, праизвор, прастварање*. Тежња која је свима њима заједничка сведочи о потреби да се досегне апсолутни почетак у искуству феномена. Другу фазу и *Бернау манускрипте* одликују појмови апсолутне временитости, као праименантни услов конституције, те метафоре тока и струјања, које савремени интерпретатори поистовећују са пресудним метафорама феноменологије. Докторанд је одлично приказао и сложен однос трансверзалне и лонгитудиналне интенционалности, двострукост преплетених димензија самоконституције и конституисаног, изванредно значајну за разумевање апсолутне временитости. Последњу фазу и тзв. *Ц манускрипте* одликује појам живе садашњости и пројекат херменеутике живота свести, који докторанд истиче као истовремен са пројектом *херменеутике фактичности* младог Хајдегера. Четврто поглавље другог главног дела поново, као и у случају првог, завршава са критичком рецепцијом. Она је овај пут изнесена на темељу појмова отвореног времена из дела *Видљиво и невидљиво* и *Феноменологија опажања* Мориса Мерло-Понтија, времена живе телесности код Мишела Анрија и Дидијеа Франка, те хетеропатичког времена Емануела Левинаса.

Закључни коментар сажима резултате студије и наглашава докторандове доприносе у односу на досадашње интерпретације.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У

ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са СЦИ листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

(2012) „Бергсон и виртуелност меморије”. *Филозофија и друштво* 23 (2): 371–387. ISSN 0353-5738

(2012) „Бергсонов појам перцепције”. *Архе* 18 (3): 129–140. ISSN 1820-0958

(2011) „Megjeleníténi a fordíthatatlant”. *Híd* 77 (3): 15–18. ISSN 0350-9079

<p>VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА</p>
<p>Полазна теза истакла је својеврсну апорију која је оптерећивала филозофско наслеђе поимања временитости, јер се оно кретало између два подједнако проблематична решења: између редукције феномена времена на неко временито биће или је излагала тај феномен посредством статичких категорија, неприкладних за обухватање временске динамике. У иновативним и доследно развијаним увидима у ту апорију докторанд је препознао сродности Бергсона и Хусерла, односно водеће мотиве њихове полемике са филозофском традицијом. Докторандов допринос састоји се у указивању да ни ти филозофи нису имуни на бољке које критикују, те да се у Бергсоновим и Хусерловим делима итекако могу пронаћи колебања између атемпорализације и свођења времена на унутарвременско биће. Истичући да ове велике филозофске концепције ипак не доносе кохерентне теорије, докторанд је демонстрирао и појмовне разлоге због којих је ту и тамо долазило до недоследности и несагласности, повезујући оба мислиоца са мисаоним тенденцијама конкретног духа времена у којем су настајали њихови најважнији текстови о времену.</p>
<p>VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА</p>
<p>Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.</p>
<p>Докторанд је написао дисертацију која доноси прву систематичну и обухватну компаративну студију појма времена код Бергсона и Хусерла у Србији, али и у ширим регионалним оквирима. Начин на који је то урадио узоран је, пошто су консултоване све релевантне референце на језицима оригинала, али и изузетно обимна секундарна литература, која доноси готово све значајно што је о њима до сада написано. Анализе докторанда су изузетно прецизне и акрибичне. Узимају се у обзир различите могућности приступа и тумачења истога феномена, али се исто тако сродни увиди групишу с намером да се поједини аргументи повежу у оним нитима које су им заједничке, да би се на тај начин заокружили општији увиди и појмовно мапирале поједине стратегије тумачења. Вођен изванредно развијеним осећајем за сложеност проблематике којом се бави, докторанд је избегао опасност да остане фасциниран својом темом и задржи се само на препречавању њених многобројних и тешко прегледних аспеката, али му је такође пошло за руком да не подлегне изношењу пресмелих и недоказаних претпоставки и необразложених оцена и теза.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p>Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:</p>
<p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме ДА</p>
<p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе ДА</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци ДА</p>
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања ---</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p>

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- **да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана**
- да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни односно измени) или
- да се докторска дисертација одбија

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.